

YIL: 2 CİLT: 2 SAYI: 12 EYLÜL – EKİM 2019

Av. Sencer Karacalıoğlu

Prof. Dr. Ömer Demircan

Doç.Dr. Okan Baba

Prof. Dr. Süreyya Ülker

Nuray Gök Aksamaz

Prof. Dr. Yıldız Tümerdem

Hasan Akarsu

Turgut Acar

Türkay Korkmaz

Hikmet Kurter

YTDD

YIL :2, SAYI :12, EYLÜL – EKİM 2019

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sencer Karacalıoğlu	Şuradan Buradan	s.1
Prof.Dr. Ömer Demircan	Türkçe İkileme Türleri	s.2-5
Doç. Dr. Okan Baba	Edebiyat Kuramları	s.6-9
Prof.Dr. Süreyya Ülker	Eğitim Dilimize Giren Yeni Kavramların Türkçe Karşılıkları Üzerine Bir Deneme	s.10-11
Nuray Gök AksamazBarış	Bir Günün Adı, Savaşlar Sürüyor	s.12-17
Prof.Dr.Yıldız Tümerdem	Anılar Kahvehanesi	s,18-19
KİTAP TANITIM:		
Hasan Akarsu	Hatice Meryemden Yeni Bir Roman:Yetim	s.20-21
Emine Tirali	Naim Tirali Öykü Ödülü 2019	s.22
ÖYKÜLER :	Turgut Acar Öyküsü Üzerine	s.23
Turgut Acar	Kar Üstünde Kızıl Laleler	s.24-32
Türkay Korkmaz	Sakarya	s.33-34

=====

=====

(1)

ŞURADAN BURADAN

SENCER KARACALIOĞLU

SİYASAL PARTİLER (II)

Kitle Partileri, Kadro partileri ayırımının dışında siyasal partileri Sosyalist parti, Komünist parti, Faşist parti biçimleriyle de inceleyebiliriz. Bu ayırmada Sosyalist partiler ötekilere oranla en demokratik yapıya sahip partilerdir ve kitle partilerinin ilk örnekleridir. Bu partilerde parti örgüt temeline dayanır ve her kademedeki yönetim parti kongrelerince belirlenir. Ayrıca Milletvekilleri adaylarının belirlenmesinde de örgüt değişen oranlarda yetkilidir. Sosyalist partiler II. Enternasyonal sonrası Sosyal Demokrat partiler olarak biçimlenmişlerdir. Alman Sosyal Demokrat Partisi (S.P.D.), Fransız Sosyalist Partisi (S.F.I.O) vb...

Komünist Partisi kitle partisi temelli olmakla birlikte katı disiplinin uygulandığı örgütsel bir yapıdadır. İlk örneği Sovyetler Birliği Komünist Partisi (PCS) dir denilebilir. Komünist Partisi çok partili sisteme karşıdır.

Faşist Partiler de kitle partilerinin ayrı bir örneğidir. Askeri bir yapı gösterir. Partinin etkin ögesi milislerdir.

b) Serbest ve disiplinli partiler:

Disiplinli parti, Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya' nın da açıkladığı gibi: "...hem kendi örgütü/teşkilatı içinde, hem de dışında parti programına ve yöneticilerine kesin bir otorite ve yetki tanıyan partidir. Disiplinli (rigide) parti, bu durumunu çeşitli alanlarda gösterir: Seçmenlerden, aday listelerine toptan oy verilmesini ister. İç teşkilatında, katı bir merkezden yönetimle , adayların saptanmasında kendi organlarını yetkili kılar, tüzük ve programına en küçük bir aykırılığı partiden çıkarılmaya kadar varabilecek yaptırımlarla karşılar. Parlamento içinde, grup disiplini yoluyla, milletvekillerini-çoğu zaman otomat hale getirecek derecede-bağlar. Disiplinli partiler, demokrasi kurumlarını derin değişmelere uğratmışlardır."

Serbest partiler disiplinli partilerin karşıt yönü olup, bugün serbest parti kalmamıştır.

c) TÜRDEŞ VE TÜRDEŞ OLMAYAN PARTİLER:

ca) Türdeş olmayan partiler karşıtlarını/muhafızlarını içlerinde barındırır. Türdeş olmayan partiler aynı zamanda doğurgan partilerdir. Üyeleri kolaylıkla başka bir partiye geçebilir. İdeolojik birlikteliği yoktur.

cb) Türdeş Partiler Aynı ideoloji çerçevesinde örgütlenmiş partilerdir. Bu partilerde üyeler arasında ton farkı olsa da renk farkı olamaz. Seçime yönelik çalışmalar ve iktidar olmak siyasal partilerin varlık nedenidir. Bu nedenle dışa yönelik söylem ve eylemlerde belli esneklikler gösterse de bu, parti örgüt yapısında esnekliklere yol açmaz. Partinin ideolojisi, iktidara gelindiğinde uygulanacak politikaların göstergesidir. Bunu sağlayacak ve kitleler gözünde güven verecek olan da türdeş bir parti yapısıdır. Sürecek.

Türkçe “ikileme” türleri

Prof. Dr. Ömer Demircan

Türkçe ikileme işlemi “ölçünlü” dilin, sözcüksel sözlük’ü içindeki “kök”, “türemiş” bütün sözcüklere uygulanan ‘ölçünlü’ bir işlemdir. İkileme, “pekiştirme” işlemeleri dışında sözcük türü ayırmaz; taban anlamına “üst-anlam” sayılan genel bir “düzanlam” ekler. İkileme, sözlüksel bir işlemdir ama, yeni bir yalın gösterge üretim işlemi değildir. “İkileme” ayrı “yineleme”/ *tekrar ayrıdır! İkileme ile somut, niteleme işlevli sözlüksel birimler üretilir. İkileme taban anlamına ve ilişkiye ek olarak birime: “türe, birim içi sonekleme ilişkisine bağlı genel, anlam”lar koşar. Sıfat pekiştirilince nitelikçe “çok, tam, aşırı” anlamı yüklenir: top + tam > tortop, yeşil + çok > yemyeşil, belli + çok > besbelli , İkilenen adlara “çoğulluk, soneke uyan ilişki” katılır: ev ev dolaş-, evden eve, el ele ver-, el elden (üstün), Gerektiğinde dizimsel ekler de kullanılarak ikilenen eyleme “yineleme, süre, doğruluk, olumsuzluk, ... ve sonekemeye uyan ilişki eklenir: yaz yaz bit-, yaza yaza, yaz yazma, yaz boz, yazıp çiz-, yazsa yazsa, yazsın yazsın, yazdı yazdı, yazar yazar, Arada “argo” anlamlı ikilemeler oluşması ikileme işlemine değil, taban seçilen sözcük ile ona önceden yüklenmiş olan anlama bağlıdır. İkilenen birimler arası ilişki, gerekirse, dizimsel (ulam, bağlayıcı) eklerle düzenlenir: el el-e, el-den el-e, elden ayaktan, baş başa, başa baş, baştan başa, Türkçe ikileme işlemi çoğunlukla ölçünlü sözlüğe uygulanır. Türlü türlü ikileme işlemleriyle biçimlenen o sözlük, sayıca sözcüksel sözlüğü geçer ama, ne öğretimde ne yazınsal metin üretiminde ne de çeviride ikilemeye yeterince başvurulmaz. Tarama Sözlüğü’ne göre, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde (950-1920) yazı-diline yalnızca 110 kadar ikileme örneği girmiş!

1. TÜR-AYIRMAYAN İKİLEMELER

1.1. Tek-sözcük-tabanlı ikilemeler.

a. Ses-değişimsiz, olağan ikilemeler :

i. Dizimeksiz ikilemeler. Bütün sözcüklere uygulanan bir ikileme işlemidir: tıpış tıpış yürü-/gel-/git-, dar dar sokaklar, git git (gelmiyor). İkilenen: “ada, niteleyici taban anlamına bağlı ‘çoğul’, yansıma taban anlamına bağlı ‘süre’, eyleme ‘yineleme’ anlamı katılır.” Öyle ikilemelerin sayısı otuzbinin üzerinde olabilir.

ii. Dizimekli ikilemeler:

(1). Eşdizimekli ikileme. Adlar ve eylemlerle“çoğul/ süre”: başına başına vur-, kıydan kıydan git-, vere vere kal-, verip verip tüket-; eylemlere “tahmin, doğrulama”anlamları yüklenir: verse verse, versin versin; verir verir, verdi verdi, vermiş vermiş, verecek verecek, veriyor veriyor, ...”. Eşbiçimli işlemlerde yineleme-ikileme ayrımı ezgiseldir. Her iki tür birimle üretilen ikileme sayısı işleme giren sözcük sayısı ile çarpılarak bulunabilir.

(2). Ayrı-sonekli ikileme de tür ayırmaz. güzele güzel, sarıya sarı, ..., baş başa, açıktan açığa, halısı halı, günden güne, ... örnekleri “nitelikçe eşleme” anlatır.

Görüp göreceği, görür görmez, gördü görecek, gitti gider, ... örnekleri ise, “birime yüklem düzeyinde ek anlamlarına uygun edimsel ilişkiler” koşar. Üretilen olası ikileme sayısı oldukça yüksektir.

b. Ses-değişimli, kök-tabanlı, arasız “M-’l ikilemeler: sona konumlu ikileyici.

İşlemlerle birime katılan anlam: “gibi, benzeri”. Bütün sözcüklere, ancak, daha çok köklere ve iki heceli türemiş sözcüklere uygulanır. 60 kadar yalın türetme eki, bir o kadar da türevleri bulunduğu göre sayı oldukça yüksektir: yalan malan, şaka maka para mara, balık malık, konuş monuş,

1.2. İki-ayrı-sözcüklü ikilemeler.

a. İkileyen seçimi, biçimlenişi:

i. Sözlükte bulunan sözcük-ikileyen ile. Genel anlamlarına ek olarak birimler: “ve, ya, ya da” ilişkisel anlamlarından biri, “çoğulluk, süre, yineleme, ...” ile birbirine bağlanırken, bağlama uyan bir yan anlam da yüklenebilirler: az çok (ya da), ileri geri (ve / tutarsız), el ayak çekil- (ve / ıssızlaş), ev bark, git gel / gelgit (ve), koşa oynaya (ve). Sözlükte:“53.451 ad / 12.666 sıfat / 3.312 zarf / 9.912 eylem” bulunduğu göz önüne alınırsa, gücül sayı onun birkaç katına ulaşabilir.

ii. Sesdeğişimli ikileyen ile: bu işlem için sözlükte ilgili ikileyici sözcük bulunmazsa, taban ilk hecesine, yani köke dayalı ses-değişimiyle o ikileyen üretilir: az buz, boy bos, eski püskü. O işlemde olası sayı onbin üzerine çıkabilir. Birinci hece sonrası/ kökardı sesel değişim uyumsaldır.

b. İki-sözcüklü ikilemeler.

i. dizim-eksiz: iş güç, ara sor, yer gök, çoluk çocuk, ileri geri, baş göz et-, çekyat, vurkaç,...

ii. dizimekli: elde avuçta, elden ele, çerden çöpten, güle oynaya, çakar-almaz, ...

(4)

2.TÜR-AYIRAN ikilemeler: PEKİŞTİRMELER

2.1. İkilemeli, dizimeksiz, ses-değişimli pekiştirmeler:

a.Sıfat pekiştirme bugüne kadar tek pekiştirme işlemi olarak açıklandı. Tek heceli: dapdar; iki heceli: yamyassı, dupduru; dasdana; çok heceli: kapkaranlık, yusuvarlak, kıpkırmızı, darma-dağınık. Derecelenebilir sıfatların kök hecesine, tek heceli sıfatların üçte bir kadarına uygulanan bu işlem birime “çok, tam, aşırı” anlamını yükler. Toplam sayı bini geçebilir.

b. “Yüklem”i pekiştirme. Yansıma tabanlara bir sönüş hecesi ekleyerek yüklemi pekiştiren birimler oluşturulur: tak-ka-dan vur, çatır-ra-dan ayrıl-. Birime, “taban sesini çıkararak ani-den” (“tak / çatır” diye) anlamı eklenir. Öyle tabanların sayısı bugün için elli kadar olabilir.

2.2. İkilemeli, dizimeksiz, ses-değişimsiz pekiştirmeler:

a. Ad pekiştirme, eşbiçimli, sonekli ikileme ile: güzel-in güzel-i bir kız, beter-in beter-i bir uygulama. Bütün yalın, türemiş ada, sıfata, zarfa bağlı nitelik yüklenebilen adlarla kullanılır:

“uşağın uşağı, domuzun domuzu, ayının ayısı, odunun odunu, ...” gibi. Birime, “tabanın taşıdığı niteliğin en uç derecesi” anlamı yüklenir. Sayı 10binin çok üzerinde olmalı.

b. Eylem pekiştirme, eş / ayrı biçimli, sonekli ikileme ile: Tek-heceli kök-eylemlerin hepsi “-İm” ekiyle “sürüm sürüm, inim inim” gibi adlaştırılıp ikileme ile zarflaştırılarak yansıma biçimlerden uygun olanlar da ikilenerek yüklem pekiştirilir: “sürüm sürüm sürün-, inim inim inle-” “tırım tırım ara-, paldır küldür devril-” gibi Öteden beri işlemin, yanlış olarak, bir “üçleme” olduğu ileri sürülürse de, o sav doğru değildir. İşlem anlamı, “ikilenen taban anlamının en yoğun biçimi ile”dir. 9912 eylem, çok sayıda yansıma taban bulunduğu göre işletilen toplam örnek binin üzerindedir.

c. Yüklem-pekiştirme, “aralı ikileme”ile: (i) Olumlu: Al da al! Ev mi ev! Adam gibi adam! ... türü pekiştirilmiş (-dir’li) yüklem üretim işlemi olsun, (ii) ayrıca: (Sana) ev mi ev mi! gibi pekiştirilmiş olumsuz yüklem üretimi olsun bütün sözcüklerle kullanılır. Birime: “-mİ” ekiyle:

“sayılır nitelikleri taşıyan bir varlık ya da eylem”, “-dÄ” ekiyle: “diretme, ısrar etme” anlamı, “gibi” ile ise “uygun nitelikte” anlamları yüklenir. Bu ayrımlar ezgilemeyle çoğaltılabilir.

3. Dizimsel ekleri ve bağlayıcı sözcükleri ikileme:

a. EK ikilemesi: “Dilek” eki-sÀ: Ayda bin lira verse “Olasılık” eki ...-sÀ ... -sÀ:

verse verse on lira. Umut da Özge de. Sana ev mi ev mi!

Ayrıca ikilemeli “olumsuz” bağlayıcı “ne”, anlam ve konum ayrımlarıyla” -de ... -de” vurgusuz ek ikilemesinin karşıtı sayılır: Ne Umut gelmeli ne Özge! / Umut da Özge de gelmemeli! ...

(5)

b. SESBİRİM İKİLEMESİ/ uzatma: Yaş-ŞAA! Yannn-dımm! Ayyy!

4. Öteki ayrımlar

4.1. Yansımalar ve ikileme. Türkçe sözlükte sekizbin kadar yalın ve türemiş yansıma sözcük bulunduğu ortaya konulmuştur. Yalın ve süre katan “-İr/I” ekli yansıma biçimleriyle çok sayıda ikilemeli zarf türetilir: tın tın öt-/ sır sır, şırıl şırıl ak- / tak tak yap-, tak tuk, takır takır, takır tukur, tıkr da tıkr, tak tak da tak tak. Eş, yakın, karşıt anlamlı, ayrı biçimli sözcükleri ikileyip onlardan türlü anlamlarda ikilemeler üretilmiştir. Tür ayırmadığına göre, tek heceli yansıma 400 dolayındadır: “şır>şır sır, şırıl şırıl, şar>şar şar, şarıl şarıl, şar şur, şarıl şurul” örneklerine göre, ortalama 3 x 400 = 1200 kadar yansımali-ikileme üretilebilir.

*Tuna, Osman Nedim (1982). Tuna (1986) içinde bu türden eş heceli 2022 ikileme derlenmiş. Onların çoğu yananlamlıdır. “güle oynaya” gibi ayrı uzunlukta ikilemeler de katılabilir. TS 2011 içinde 12.666 sıfattan kaç bu işleme girebilir denemedim. Ancak uygulama gücüllüğü, acaba, en azından yarı yarıya,6000 dolayında olabilir mi?

Yansıma biçimler asza da,öyle bir zarf birden çok eylemi niteliyebilir: Pat-ta-dan koptu/vurdu/söyledi gibi. Zülfikar,Hamza (1995). Dili kullanan kimse doğada olmayan sanal ses tabanlarıyla da ikileme kurabilir.

4.2. Eklerde ikileme: Sana ev mi ev mi! (Sana ev vermem / yok!) benzeri (ne ... ne, ya...ya) gibi öteki eşleyiciler ile çokçası “yineleme” yapılır: Geri git geri! (< Geri git geri git). Öyle birimler sözdizimseldir. Aralı öyle yinelemelerden ancak yan anlam yüklenenler sözlüksel sayılabilir. “Umut da Özge de o oyunu gördü” içinde ise, “-dÄ” eki ikilenir / yinelenir:

“Umut da Özge de Mehmet de ... o oyunu gördü”.

4.3. Üleştirme ve ikileme. Bu bağlamda “*-şÀr / -ş-Àr” ekli biçim ikilenerek, bir toplam yalnızca eşit paylara ayrılır: ikişer ikişer. “İkileme” ile eşzamanlı eylem nitelenerek üleştirme sağlanır:

“Elmaları ikişer ikişer dağıt. Öğrenciler üçer üçer konuk edilsin”. Bütün niceleyicilerin kullanıldığı bu işlemde yalnızca “-ş-Àr” ekli biçim ile doğrudan üleştirme yapılamaz. İşlemler:

i) taban + “-ş-Àr”, ii) ikileme, iii) yükleme bağlama.

Türkçe sözlüğün yarısından çoğunun ikilemelerden oluştuğu ve oluşması gerektiği asla unutulmamalıdır. Verilen sayılarda ikileme üretimi olup olmadığı ancak halkın sözlü dili incelenerek anlaşılabilir. Birer örnek işleterek, tek-heceli türsel: 57 sıfat, 168 ad, 226 eylem kökü ile gerçek bir ara-sayı verilebilir. İkileme sayılarıyla kök sayıları kadar kök ile üretilebilen ikileme sayısı yirmibini aşabilir. Eviri- çeviri’ ye katılmayanlara anımsatılır.

Zülfikar, Hamza (1995). Dili kullanan kimse doğada olmayan sanal ses tabanlarıyla da ikileme kurabilir.

“(2) A” örnekleri Dil Derneği, Türkçe Sözlük (1998)’den.

Tek heceli kök sayıları İ. Z. Eyüboğlu1989’dan derlenmiştir. Kuşkusuz gerçek kök sıfat, ad, eylem sayıları daha çoktur. Ayrıca her ikileme tek bir anlama dayanır. O durumda ikileme sayısı anlam sayısına eşitlenmelidir. Özellikle tek heceli eylemler çok sayıda ayrı anlama koşulur.

EDEBİYAT KURAMLARI

Doç. Dr. M. Okan Baba

Betikbilim (filoloji) metinleri, iki yönden inceler. Birincisi dilbilim yönünden, ikincisi Edebiyat bilimi yönünden. Her ikisi de dilin görüngülerini kendine özgü yöntemlerle inceler. Edebiyat bilimi metinleri, tarihsel ve güncel bakımdan değerlendirir. Bu tür çalışmaların verimli olması için incelemecilerin ellerinde sağlam bir veri Olması gerekir. Her bilim incelediği varlığın temel özelliğini ortaya çıkarmak ister. Bu veriyi de edebiyat kuramı sağlar. Edebiyat kuramı bir sanat olayının incelenmesidir. Sanat olayının dört ögesi vardır. Özne(sanatçı) Nesne, üzerinde durulan (varlık, dünya) yapıt, toplum. Bu öğeler bütün sanatlarda değişmez öğelerdir. Edebiyat incelemeleri bu dört öğeden birine dönüktür. Bazı yapıtların özgünlüğü dış dünyaya dönüktür. Bazı kuramcılar yapıtı “dış dünyaya tutulmuş bir ayna” ya benzetirler. Bazı kuramcılar yapıtın özgünlüğünü sanatçının yetkinliğinde görürler, bazı kuramcılar sanatın özgünlüğünü okuyucuyu etkilemesinde görürler, bazı kuramcılar, onun iç ve biçim bütünlüğünde olduğunu ileri sürerler. Dış dünyaya dönük eleştiri kuramına yansıtma kuramı denir.

1-YANSITMACILIK

Nesneye dönük olarak yapıtları incelemeler Aristoteles ve Platon’a dayanır. Platon “Homeros da bütün şairler de anlatımlarında taklit’e başvurur.” diyor. Aristoteles trajediyi incelerken “sanat taklittir “diyor. sanat yapıtını “Aynaya” benzeten platondur. Devlet adlı yapıtının onuncu Kitabında Glikonla diyalogunda “İstersen bir ayna al eline dört bir yana tut. Bir anda yapıtın gitti güneşli, yıldızlı dünyayı kendini, evin bütün eşyasını, bitkileri bütün varlıkları” Kendi anlayışına göre açıklar. Ona göre gözle görülen varlıklar, değişmez idelerin aleminin kopyasıdır.

Sanatçılar bu görüngüleri taklit ederler. Böylece sanatın gerçeği anlatmadığını ileri sürerler. Fakat sanatın bir yansıma olduğunu ilk kez Platon ortaya atar. Aristoteles, Poetika adlı yapıtında trajediyi incelerken sanat hakkında bize önemli bilgiler verir. Ona göre “şairin görevi gerçekten olan şeyi değil, tersine olabilir şeyi, yani olasılık veya zorunluluk kanunlarına göre mümkün olan şeyi ifade eder.” Tarih ile şiiri karşılaştıran Aristoteles , ”Şiir daha çok genel olanı tarih ise tek olanı tasvir eder. Genel olan deyince de olasılık veya zorunluluk kanunlarına göre belli özellikteki bir kimsenin böyle ve ya şöyle konuşmasını, böyle veya şöyle hareket etmesini anlıyoruz” diyor. Sanatçı yaşamı, insanı, tutkularını anlatır .Fakat onu olduğu gibi anlatmaz ondan en belirgin ve evrensel özellikleri seçer. Örneğin bir kişinin yaşamını anlatırken İnsanlarda ortak yönleri seçer, onları anlatır. Tekil de tümeli anlatır. Aristoteles’in düşüncesi Klasik edebiyat döneminde izlenmiş, sanatın bir yansıma olduğu görüşü böylece belirginleşmiştir. Sanat özü ve ideal olanı anlatır. Klasikler de bir insan tipi yaratarak anlatır. Corneille’nin Horace adlı Yapıtında Horace tipi güzel bir örnektir.

Klasik edebiyat, biçimsel bir edebiyat ortaya koydu. İnsanı, bütüncül olarak ele almadı .Bunun için insanın iç dünyasına girmedi. Ayrıca bu etkiyle ortaya çıkan, aydınlanma dönemi yazarlarda bu kurallara uydular. Fakat,17 yüzyıldan sonra duyguya dayanan romanlar ve, duygusal komediler yazıldığını görüyoruz. Bunlar klasik anlayışın dışında kalan ürünlerdi. Ancak klasik dönemin sonuna doğru, edebiyatta bazı yenileşmeler görülür. Bazı yazarlar, klasik anlayışa uymakla birlikte İnsanın duyumları çevrenin etkisiyle olduğu için, antik dönemin düşüncesinin yeni insanın sorunlarını, duygularını anlatamayacağını ileri sürüyorlardı. Romantik akım özgürlükçü, bireyci akımdı. Bireysel duygulara yer verdiler Ancak bu akım aynı zamanda bir başkaldırı akımıydı. Bireycilik çeşitli bilimsel gelişmelerin sonunda eleştirisel bir gerçekliğe döndü’. Ernst Fisher:”Romantizmle gerçeklik doğrudan doğruya birbirine aykırı görüşler değildir; romantizm daha çok eleştirisel gerçekçiliğin bir evresidir.”der.

a- ELEŞTİRİSEL GERÇEKÇİLİK

Romantik akımın bazı yönlerini eleştiren yazarlar yeni bir anlayış getirdi. Fransa’da Balzac “Toplum da tıpkı Zoolojide olduğu gibi insanların içinde geliştiği çevreye göre çeşitli türlere ayrılmıyor mu?” Sthandal “roman yol boyunca tutulmuş bir aynadır” diyorlardı.. Bunlar gözleme dayalı, tarafsız bir anlatımla, yaşadıkları toplumun bütün ayrıntılarını anlatmışlardır; özellikle romanda olayları neden- sonuç ilkesine göre düzenliyorlardı. Romantizmden gelen psikolojik gerçeklik anlayışı da insanı yorumlamada önemli bir yer tutuyordu. Bunlar çevrenin insan üzerindeki etkileri üzerinde, duruyorlardı. Toplumun belli yönlerini eleştiriyorlardı. Bu anlayışa Gerçekçilik deniliyordu. Bu gelişmelere koşut Rus edebiyatında gerçekçi bir edebiyat ortaya çıktı. Gorki, Tolstoy, Çehov gibi önemli yazarlar yapıtlarını vermiştir. BU dönemde yetişen ‘Çernişev’ Sanat geçekliğın yansımasıdır. Fakat bu bir kopyacılık değildir” diye niteliyordu. Bu görüş 1934’de kadar sürdü. Birçok yazar ve düşünür, Toplumun sorunlarını eleştirisel gerçeklik, açısından sorunları ele alıyordu.. Örneğin Emil Zola” Germinal” adlı romanında betimlemeden öte, gözlem ve deneye dayalı olarak işçilerin sorunlarını ele almıştır.

b- TOPLUMSAL GERÇEKÇİLİK

Marx’a göre toplumun bütün alanlarında tarihsel gelişmenin nedeni üretimdir .Bu toplumsal sınıfları belirlediği gibi sanatsal eylemin de gelişip değişmesinin nedeni üretimdir. Bu görüşe göre sanat bir üretim eylemidir. Toplumsal gerçekçiliğin temeli bu görüşe dayanır. Toplumcu gerçekçilikte sanatın görevi, toplumu bütüncül olarak ele almaktır “Ernst Fischer’e göre sanat insanın dünyayı tanıyıp değiştirebilmesi için gereklidir.”. Marx “Emeği insan türüne özgü bir biçimde düşünmek zorundayız. Örümcek bir dokumacınıninkine benzeyen bir iş yapar. Arı ise hücrelerini yaparken gösterdiği ustalıklarla birçok mimarı utandıracak güçtedir. Ama daha başlangıçta en beceriksiz mimarı bile en usta arıdan ayıran şey mimarın hücreyi balmumuna dökmeden onu kafasında kurmuş olmasıdır. Çalışma süreci, işe başlamadan emekçinin kafasında var olan bir düşüncenin yaratılması ile sona erer..” diyor.

Bu, İnsanın yalnız doğayı değiştirmesi değil. Kendi istemiyle Kendi dışındaki doğa içinde kendi amacına uygun amacın ne olduğunu anlamaktır. Toplumun gelişmesiyle toplumcu gerçekçiliğin kendi içinde yeni anlayışlar doğdu. Fakat bunların hepsi emekçi sınıfın tarihsel görüşünü ve bütün çelişmeleriyle toplumcu düzeni ilke olarak benimser ..Eleştirisel geçeklikten farkı, toplumdaki aksaklıkları eksikleri betimleme ile yetinmez, onları ayrıntıları ile açıklar. Onlar hakkında yargılar verir.

Yukardan beri anlattıklarımıza dikkat edilince farklı dönemlerde görülen yasıtmacılığın ortak noktaları, hepsi nesneye yöneliktir, yansıtmaya dayalıdır. Bu anlayışa göre edebiyat dış dünyayı, hayatı, gerçeği anlatır.” Ancak gerçeklik derken herkes aynı şeyi düşünmüyor. Kimi bu kavramdan yaşamın yüzeysel görünümünü kimi genel, değişmez insanın doğasını, kimisi olması gereken ideal dünyayı, kimi de toplumsal gerçekliği anlatıyor BU sanat anlayışının başka bir özelliği de sanatı bağımsız bir değer olarak saymasıdır... Sanatın değeri, bilgisel olmasından, ahlak, politika, insan doğası gibi konularda okura sağladığı yarardan gelir.

EĞİTİM DİLİMİZE GİREN YENİ KAVRAMLARIN TÜRKÇE KARŞILIKLARI ÜZERİNE BİR DENEME

Prof. Dr. Süreyya Ülker

Son yirmi yıl içinde dirgerlik yetillerinde dirgerlik eğitimi, üzerine eğilinen bir konu olmuş, bu adı taşıyan ana bilim dalları kurulmuş, başta etkileşimli eğitim olmak üzere bir çok yeni kavram dilimize girmiş, eğitimciler bunlara uygun karşılıklar bulma çabası içerisine girmişlerdir. Bu gelişmelerden çok önce yaklaşık altmış yıl önce kurulan Hacettepe Dirgerlik Yetili'nin integre eğitim dizgesini yurdumuzda ilk kez uygulaması dirgerlik eğitimi geliştirme çabalarının öncüsü sayılabilir.

Genel dilde bütünleşme, bütünleştirme anlamlarına gelen Latince “integratio” sözü (Ülker 2009) bilim dilinde bölümleri birleşik bir bütün durumuna getirme sürecini tanımlamaktadır (Enç 1980, Ülker 2009). Karşılığı “birleştirim”dir (Enç 1980, Ülker 2009). Osmanlıcası “itmam”dır (Enç 1980). Birleştir- ya da birleş- kökünün türevi olan bir sözle karşılanması gereken “integratus” nitemiyse terim sözlüklerimizde “bütünleştirilmiş” (TÜBA 2011), tümleşik (Oğuzkan 1981, TÜBA 2011) gibi bütünleştir-, tümleş- kökünden nitemlerle karşılanmaktadır. Birleş- kökünden “birleşkin” niteminin bu anlamda kullanılmasının terim birliğinin sağlanması bakımından yararlı olacağı kanısındayız. Yapısında integratus nitemini bulunduran başlıca eğitim terimleri TÜBA'nın sözlüğünde karşılığı “bütünleştirilmiş izlence” biçiminde verilmiş olan “integre (çalışma) program(ı) ile karşılığı eğitim terimleri sözlüğünde tümleşik izlence (Oğuzkan 1981), TÜBA'nın sözlüğünde “tümleşik öğretim izlencesi” (TÜBA 2011) biçiminde verilmiş olan “integre müfredat programı”dır. Bunların birleşkin (çalışma) izlence(si), birleşkin öğretim izlencesi biçiminde düzeltilmeleri gerektiği kanısındayız.

Genel dilde çok bölümlü nesnelerin birbirinden ayrılabilen bölümlerinden her birini tanımlayıp, dilimizdeki doğal karşılığı “birim” olan Latince “modulus” sözü etkileşimli çalışmada ele alınan konuyu tanımlayan “interaktif çalışma modülü”nün yapısında bulunmaktadır. Bu kavramın doğal karşılığı “etkileşimli çalışma birimi”dir.

Bir etkileşimli eğitim öbeğinin çalışmasını yönlendiren öğretim çalışmasına “tutor” denmektedir. Bu söz “eğitim yönlendiricisi” (Kalaça 2000) biçiminde özleştirilmiştir. Belgesiz köy öğretmeni anlamına gelen “eğitmen” sözünün de bu anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramın “yönveren” biçiminde

özleştirilebileceği, eğitim yönlendiricisinin bunun eşanlamlısı olarak sunulabileceği, eğitmen sözüne bu anlamın yüklenmesinin doğru olmayacağı kanısındayız.

Tutor sözü eğitim dilinde ege (veli), öğretici (hoca), öğretmen (muallim), özel öğretmen; türe dilinde koruman (vasi) anlamlarına gelmektedir. Dilimizde yaygın olarak kullanılan hoca sözü kökleşik sözlüklere göre Farsça “hvaca”dan bozmadır. İslam Bilgiliği’ne “hâce” başlığını yazan Köprülü, İlhanlı Dönemi geçmişbilimcisi Reşidettin’e göre Farsça hvacanın Türkçe “koca”dan bozma olduğunu, dolayısıyla sözcüğün Farsça mı, Türkçe mi olduğunun araştırılması gereken bir konu olduğunu belirtmektedir (Köprülü 2001). Gülensoy da hoca sözünün kocadan bozma olduğunu, Temir’e göre bu anlamdaki kocanın “koç” sözünün türevi olduğunu belirtmektedir (Gülensoy 2007, Temir 1989).

Tutor sözünün türevi olan “tutorialis” bir öğretim çalışmanınca bir kişiyle ya da küçük bir öbekte yapılan öğrencia ya da çalışmayı tanımlamakta olup, doğal karşılığı “bire bir çalışma”dır.

Son yıllarda dilimize giren bir eğitim terimi de “mentor”dur. Genel dilde atalık (lala), atabek, atabey anlamına gelen bu terim Yunan söylenbiliminde Telemachos’un atalığı olan Mentor’un adından bozmadır (Webster 1993). Eğitim dilinde “akıl hocası” anlamındadır. “Usveren” biçiminde özleştirilebilir. Bu anlamda son yıllarda kullanılmaya başlanan “yönder” sözü cep kılavuzunda “mürşit” sözünün karşılığı olarak sunulmuştur (Cep 1935). Bir akıl hocasından akıl alan ya da bir akıl hocasına akıl danışan kişiye “menti” denmekte olup, İngilizce “mentee”den bozmadır. “Usalan”, “usdanışan” biçimlerinde özleştirilebilir.

Türkçeden Osmanlıcaya cep kılavuzu. TDK. İstanbul, 1935.

Enç M. Ruhbilim terimleri sözlüğü. 2. bası. TDK. Ankara, 1980.

Gülensoy T. Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü. TDK. Ankara, 2007.

Kalaça S. İnteraktif çalışma modülü. Eğitim yönlendiricileri için el kitabı. MÜTF. İstanbul, 2000.

Köprülü MF. Hâce. İslam Ansiklopedisi. 5/1. cilt. MEB. Eskişehir, 2001.

Oğuzkan AF. Eğitim terimleri sözlüğü. 2. bası. TDK. Ankara, 1981.

Temir A. Moğolca ile Türkçe ilişkileri. TDAY 1989: 295 – 300.

Türkçe bilim terimleri sözlüğü. Sosyal bilimler. TÜBA. Ankara, 2011.

Ülker S. Ülker tıp terimleri sözlüğü. 4. bası. İstanbul, 2009.

Webster’s third new international dictionary of the English language unabridged. Könnemann. Cologne, 1993.

(12)

BARIŞ BİR GÜNÜN ADI, SAVAŞLAR SÜRÜYOR...

NURAY GÖK AKSAMAZ

**Ben doğurdum geleceği bir akşam geceye soluksuz yürürken
ama övünmedim, neden mi? Çünkü, savaşı durduramadım!**

**Bedenimden kan sızarken ölen askerleri düşündüm o anda
bir esinti çağırdı beni koynuna dünyadan rahme geri çeken**

**Bir kız çocuğu verdi hemşire, ah kucağında atan o minik yüreği
duyunca vazgeçip ölmekten emzirmek istedim insanlığı yeniden**

**Ben de yeniden doğmuşum gibi haklarımı öğrendim birer birer
yaşamak, öğrenmek, çalışmak, sevebilmek farklı olanı barış içinde**

**Yazar, konuşur oldumsa da seçmedim, seçilmedim, neden mi?
Egemen sistem izin vermedi silahsız yaşamasına insan soyunun!**

Barış Günü Üzerine:

“1 Eylül Dünya Barış Günü”, Hitler’in 1 Eylül 1939’da Polonya’yı işgali ile 2. Dünya Savaşı’nın başladığı gün temel alınarak ve savaşı bir dünya amaçlanarak ülkemizde kutlanıyor. 1 Eylül’ü Dünya Barış Günü olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve Varşova Paktı üyesi ülkeler duyurmuştur. Varşova Paktı’nın 1 Temmuz 1991’de ve SSCB’nin 25 Aralık 1991’de dağılmasından sonra da Türkiye ve KKTC’de Dünya Barış Günü’nün 1 Eylül’de kutlanması sürdürülüyor. Dünyada ise 21 Eylül’de “Uluslararası Barış Günü”, Birleşmiş Milletler kararı ile kutlanıyor. Çünkü, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1981’deki 57. birleşiminde, Genel Kurul’un açılış günü olan her Eylül’ün üçüncü salı gününü, 7 Eylül 2001’de aldığı kararla da 21 Eylül’ü “Uluslararası Barış Günü” ve aynı zamanda “şiddetsizlik ve ateşkes günü” olarak duyurmuştur.

21 Eylül Uluslararası Barış Günü kapsamında, BM'nin New York'taki Genel Merkezi'nde "Barış Çanı" çalınıyor. Üzerinde "Çok yaşa mutlak dünya barışı" (Long live absolute world peace) yazan dünyanın ilk Barış Çanı, dünyada kalıcı bir barışın gerçekleşmesi dileğiyle BM üyesi altmış beş ülkenin bağışladığı metal para ve madalyonlardan yapılmış. Dünya'daki on dokuz barış çanından biri de Türkiye'de Ankara Botanik Parkı'ndadır.

Özetle, 1 Eylül'de dünyada barış ortamının geliştirilmesi için 2. Dünya Savaşı anımsatılırken 21 Eylül'de de Barış Çanı çalıyor ve barışa, "şiddetsizlik ve ateşkes" bir günlük şans tanınıyor! Ama insanlık tarihine koşut gelişmesi beklenen insan bilinci, bir türlü barışın kendisi olamıyor. İnsanlık tarihi savaşlarla sürüyor, barış ise kısa bir soluklanma gibi... Peki, neden?

Savaşın tarihi, aletlerin yapımıyla başlar. Savaşların tarım devrimi sonrası sanatta resmedilmesi, toplayıcılık ve avcılık döneminde kasıtlı olarak insan öldürmenin ender olduğunu düşündürebilir. Savaş, öncelikle ekin sel buluşların (kültürel icatların) ürünüdür. Tarım yöntemlerinin, madenciliğin ve alet yapımının gelişimi, sınıfsal ayrışmalara ve büyüyen savaşlara ortam hazırlamıştır. Yine sistemli tarımın sağladığı gıda birikimi nüfus artışına neden olurken "sanayi ve teknoloji devrimleri" için gerekli temeli oluşturmuştur.

İnsanın buluşlara yönelmiş yaratıcılığıyla savaşın ilişkisinin izleri söylencelerle de günümüze ulaşmıştır. Örneğin, Kuzey Kafkasya'ya ait "Nart Söylenceleri"nde düştüğü yerde her şeyi biçen bir tırpandan söz edilir. Bu tırpandan yapıldığı anlatılan kılıç ya da tılsımlı ok ise günümüzün hedefe kilitlenen füzelerini çağrıştırmaktadır. Çünkü, önceden programlanmış gibi, ne yöne atıldığına bağlı olmaksızın hedefi kendisi bulmaktadır.

Anamalcı Sistemin Bunalımları Aşma Yöntemleri ve GÜDÜMLÜ Teknoloji Üzerine: Tarihsel süreçteki gelişmelere bilim ve teknoloji penceresinden bakılarak teknolojik atılımların anamalcılık (kapitalizm) tarihinde oynadığı rol ve anamalcılığın bunalımları aşma çözümleriyle teknolojik atılımların ilintisi değerlendirilmek istenirse, geçen yüzyılda "bilimsel- teknolojik devrim", "mikro elektronik devrimi", "bilişim ve iletişim devrimi" gibi tanımlanan; ancak, üretim sürecini, emek ve anamalı (sermayeyi) değişime sokan, toplumsal iş bölümünü şu ya da bu ölçekte değiştiren, etkileri üretim alanıyla sınırlı kalmayıp siyasal ve toplumsal düzende kapsamlı yeniliklerin baş gösterdiği ve tek kültürlülüğe gidiş eğilimini güçlendiren bir devrimin sıkça vurgulandığı görülür. Söylemler, karmaşık ve kapsamlı değişimin anamalcılığın yeni bir aşaması olduğuna, yeniden yapılanma sürecine, uluslararası bütünleşme

(küreselleşme) olarak imlenen oluşuma, “esnek üretim ve birikim rejimi”ne ve “sanayi ötesi toplum”a bağlanmaktadır.

19. yüzyıl “Sanayi Devrimi”, buhar makinesi ile gerçekleşti ve elektriğin üretime uygulanması da çok önemli bir gelişmeydi. 20. yüzyılda ortaya atılan iki bilimsel kuramdan “görelilik (izafiyet)” in yarattığı sonuç nükleer enerji, “kuantum” un yarattığı sonuç ise “mikro elektronik devrim” oldu. Böylece savaşlar da yön değiştirdi. Öte yandan, teknolojik gelişmeyle etkili ve yönlendirici kılınan politikanın, her türlü savaşı sürekli kıldığı ve gündemde tuttuğu da değerlendirilebilir.

Özellikle geçen yüzyılda bilimsel ve teknolojik çalışmaların bir amaca yönelik olarak birlikte gerçekleştirilmesiyle teknolojik atılımlara bilimsel katkılar sürecinden; bilimin teknoloji, teknolojinin bilim üretmesi sürecine geçilmiştir. Öte yandan, bilgisayar teknolojisinde olduğu gibi teknolojik süreklilik yine geçerlidir. İngiltere’de ilk sanayi toplumunun kurulması nedeniyle, teknolojinin sıçramalarla ilerlediği görüşü yerleşmiştir. Teknolojik atılımların yarattığı farklı sonuçlar ve kapsamlı değişiklikler, “teknoloji devrimleri” olarak adlandırılmıştır. Yeni teknolojiler aracılığıyla anamal alanında, üretim biçimlerinde, toplumsal yapıda gerçekleştirilen büyük değişiklikleri artık kolaylıkla algılıyoruz. Bu bağlamda “bilim-teknoloji-politika”, “bilim-teknoloji-sanayi”, “bilim-teknoloji-ekonomi ilişkileri” de gündeme gelmektedir. Bu ilişkiler de bilimin geleceğini etkilemekte, hızla ekin sel değişimler yaratmakta ve sanat anlayışını da değiştirmektedir. Anamalcılık, bunalımları aşma yeteneğini teknolojik atılımlar, sömürü, işgal ya da savaşla gösterebilmektedir. Bilim tabanlı teknolojiler, genellikle önce askeri amaçlarla değerlendirilmiş, daha sonra ekonomik beklentileri karşılamak için sivil alanlara da yayılmıştır. Geçen yüzyılın sonlarına ait yeni teknolojilerin en çarpıcı örnekleri çoğunlukla ordunun damgasını taşımaktadır: Jet itekli uçaklar, uzay gemisi, radar, bilgisayarlar, sayısal olarak kontrol edilen makineler ve mikro elektronik gibi...

“Teknolojik ilerleme” kavramı, yaygın ama yanıltıcıdır. Doğal dünyaya zarar veren ürünler ve teknolojiler insanların gereksinimleri göz önünde tutularak tasarlanmamıştır. Güdümlü teknoloji en büyük gösterisini savaş alanında yapmaktadır. Birinci Dünya Savaşı’nın askeri zorunlulukları, kamyon üretiminin standartlaşmasına katkıda bulunurken savaş alanları aynı zamanda bir deneme alanı olmuştur. İkinci Dünya Savaşı süresince yapılan ve kullanılan atom bombası ise “nükleer enerji sanayisi” ni ortaya çıkarmıştır. Teknolojinin belli alanlarında İkinci Dünya Savaşı’nın katalizörlüğü altında ve askeri nedenlerle meydana gelen hızlı gelişmeler, savaş sonrasındaki teknolojik gelişmenin de temelini oluşturmuştur. “Soğuk Savaş”ın eşiğine gelindiğinde, “nükleer silah teknolojisi”, ABD ve

SSCB’nde atağa kalkmış ve iki sistem arasındaki teknoloji yarışının ana eksenini silahlanma yarışı oluşturmuştur. “Soğuk Savaş”ın sona ermesiyle birlikte ABD, teknolojik etkinliğini sivil alanlara da yayarak ekonomik beklentilere yanıt vermiştir. Teknolojik atılımların 1970 sonrasında hız kazanışı ve sürekli çağ atlanması, bunalım (kriz) koşulları nedeniyledir. Son işgaller de yayılmacılığın (emperyalizmin) güdümündeki teknolojinin gösterisidir. Öte yandan, teknolojik atılım aracılığıyla asıl devrim, anamal alanında olmuştur. Yeniden yapılanan dünya anamalcılığı içinde “mal ve hizmet üretimi” ile ilgisini koparmış “finansman sermayesi” yeni yöntem ve izlemlerle dünyayı dolaşmaktadır. Bilim, sanat ve düşün alanlarındaki birikimin dışlanmasıyla uygarlığın teknolojik üstünlüğe, güce ve paraya eşitlenmesi, bilginin üretilmeden ve özümsemeden girdi-çıktıya indirgenmesi de önemli yitimlere yol açacakmış gibi görünüyor.

Anamalcılığın bunalımları çözümde dikkatleri uygulamabilmde (teknolojide) odaklamasının temel nedenlerinden biri de uygulamabilimin basit emeğin yerine geçebilme özelliğidir. Günümüz uygulamabilimi, üretim sürecinde bir ölçüye kadar beyin gücünün de yerine geçebilir duruma gelmiştir. CAD ya da CAM uygulamaları, sanayi robotları üretimiyle otomasyon süreçleri, 1 ve 0 arasındaki veri ve işlemler topluluğu olan “dijital teknoloji” ile tetiklenecek akıllı robotlar derken, askeri alanda özellikle insansız uçak ve tank denemelerinde yaygın olarak yer alan robotlar ve yapay sinir ağlarının en güçlü kullanım alanı olan güdümbilimle (sibernetikle) yaygınlaşabilecek insana çok benzeyen robotlarla gündeme getirilen yapay anlak (yapay zekâ) uygulamaları toplumsal üretim düzenini ve insanın yaşama biçimini tümüyle değiştirme yolundadır ve insanın geleceği konusunda kaygı yaratmaktadır. (“Robot” sözcüğü Çekçe "zorunlu hizmet, angarya, köle emeği" anlamına gelen “robota” sözcüğünden türetilmiştir. Bu sözcük, 1920’de Çek roman, oyun ve bilim-kurgu yazarı Karel Çapek tarafından “Rossum's Universal Robots” adlı yapıtında kullanılmıştır.)

Savaşın sürmesine neden olan ekonomik ve politik nedenler ortadan kalkmadıkça ve yeni sömürgecilik politikası her alanda yürürlükte olduğu sürece gerçek barışa ulaşılabileceği kuşkuludur. Gerçek üretim ilişkileri önemini koruyabildiği ve etkili olabildiği sürece ve ana belirleyici değişkenin aslında yeni teknolojiler olmadığı, sorunun teknolojinin güdümlenme biçiminden kaynaklandığı göz önünde tutulursa insanlığın ve uygarlığın yararına çözümlerin varlığı da gündeme gelebilir. Ümidimiz, varlığımız için zorunlu olan kalıcı bir barıştan gelecekte söz edilebilir olmasıdır!

Şairlerin Savaş Karşısındaki Tutumları Üzerine

Barişın insan varlığının koşullarından biri olduğu bilinse de savaşlar sürerken şairler savaş karşısında nasıl bir tutum almışlardır? Bariş sözcüğünü eytişimsel (diyalektik) olarak kavrayıp savaşım veren (mücadele eden), haklı ve haksız savaşlar arasındaki ayrımı yapan, “sömürüye, işgale hayır” diyen birkaç ünlü şairden söz edelim, savaş karşısında nasıl bir tutum aldıklarını örnekleyelim dersek... Nâzım Hikmet, Neruda, Brecht gibi şairler gelir hemen usuma.

Nâzım Hikmet, 19.6.1951 tarihli “Bariş Uğrındaki Mücadelede Şairin Rolü” adlı yazısında, “Şairlerin sorumluluğunun, kelimenin muazzam gücü nedeniyle, seslerinin milyonlarca insana, onların ruhuna, kalplerine hitap etmeleri nedeniyle büyük olduğunu” söylüyor: “Bariş ve ülkelerinin saadeti için mücadele eden namuslu şairler bu görevi gayet iyi bilmelidirler. Şairin hayatı ile edebî faaliyeti arasında hiçbir ayrılık olamaz. Biri pratikte, biri şiirde iki hayat yaşamıyoruz. Tek bir vücuduz. Günümüzün gerçek şiiri, bariş mücadelesinden esinleniyor. Pablo Neruda, Aragon gibi başka büyük şairler, aynı zamanda bütün moral görüşleriyle, bariş mücadelelerine faal surette katılıyorlar. Bir şair bu niteliği kazanmasını biliyorsa, eserleri bu mücadelenin kesin izlerini taşıyacaktır. Şiirleri, ümit dolu yaşam aşkını dile getiren kuvvetli şiirler olacaktır. Mücadeleci şair, insanlığın geleceğine inanır ve bundan dolayı da korkunç devrelerden geçse de yazılarında ümitsizlik asla seçilmez... Şiir, bariş, halkların egemenliği, insanlığın mesut geleceği uğrındaki mücadelede yer alırsa, hepimizin inandığı üzere daima zafere götürececek bir silahtır.” (1)

Şairlerin sorumluluğu yürekleri ölçüsünde büyük, bir kişiye seslenseler de binlerce kişiye ulaşabilseler de dilin gücünün ayrımına vardıkları için, şiirin yalnızca bir serüven değil, insanlık için güzel değerler üreten ve gelecekte bariş içinde yaşama ümidini yaygınlaştıran bir savaşım aracı olduğunu bildikleri için de...

Şilili yazar ve şair Pablo Neruda, kurşuna dizilerek öldürülen İspanyol şair Federico Garcia Lorca için Paris’te 1937’de yaptığı konuşmasında: “Çok kişi benden toprak ve savaştan uzak, oturaklı, şairce sözcükler bekliyor olabilirdi. Kimilerine göre en uygun söz, İspanya’nın ağırbaşlı bir umutla karışan inanılmaz elemlere dayanıklı olduğudur. Ben bu elemleri çoğaltmayı ya da umutlarınızı yıkmayı arzu etmedim, ama daha geçenlerde

İspanya'dan gelen ben, bir Latin Amerikalı, kökte ve dilde İspanyol olan ben, onların uğradıkları felaketler dışında herhangi bir şeyden söz edecek gücü bulamıyorum kendimde. Ben ne bir politikacıyım ne de isteyerek politik çekişmelere girdim, ama çoğu kişinin yansızlık taşımasını istediği sözlerim elemle, öfkeyle boyanmıştır..." demiştir. 1968 yılında Concepción Üniversitesi'ndeki "Şiir İsyandır" başlıklı konuşmasında ise "...Belki de şairin yükümlülükleri tarihin her döneminde aynıdır... Biz şairler nefretten nefret ederiz ve savaşa karşı savaşıyoruz..." diyen Neruda, aynı yıl "Barışa Olan Sönmez İnancım" başlıklı konuşmasında da "... Biz ve halklarımız, karşıt yollar arasında bir seçim yapmalıyız. Saygıyla eğiliyor ve mücadeleye devam ediyoruz. Ama, yaratma ve yok etme arasında, sevgi ve boşluk arasında, barış ve savaş arasında, yaşam ve ölüm arasında bir seçim yapmak zorundayız. Ölüm hiç bu kadar güçlü olmamıştı, insanlık tehlikeden hiç bu kadar haberdar edilmemişti. Sonuç olarak, görevimiz hiç bu kadar zorunlu hale gelmemiştir: Hiç kimse bundan kaçamaz, bu, zamanımızın emridir...Sonradan ikinci bir dünya savaşının acılarını yaşadık... Canavarların çoğu cezalandırıldı. Ama, korkuyla titreyerek, böylesi akıl almaz bir facianın tarihin başına yeniden gelip gelemeyeceğini soruyoruz birbirimize... Barışa inanıyoruz ve onun egemenliğini sağlamak için her kapıyı çalacağız. Seyyahların önlerinde uzanan dayanabilmek için suya duydukları özlem gibi, biz de insanlar barışa susadık. Ben, bana kapısı açılan her eve girdim," diyor. (2)

Şair, oyun yazarı, tiyatro yönetmeni ve kuramcı Bertolt Brecht ise son okurunun elinden düşmek pahasına insanlık için barışı düşlemiştir, hep: "Bir gün gelecek, ah diyecek insanoğlu;/ Silahları bırakın, artık ihtiyaç kalmadı.../Ben de atılmak isterdim, açıkçası/ son okurumun elinden..." (Bir Gün Gelecek Yararsız Olacağım Ben de) (3) Bertolt Brecht'in yapıtları henüz elden düşmedi, çünkü savaşlar, işgaller, çatışmalar ve şiddetin beslediği kısımlar sürüyor.

Notlar:

- (1) Nazım Hikmet, Yazılar 1937-1962, Adam Yayınları.
- (2) Neruda, Şiir Boşuna Yazılmış Olmayacak (Çev.:Nesrin Arman), De.
- (3) Bertolt Brecht, Halkın Ekmeği, (Çev.: A. Kadir- A. Bezirci), Yazko.

Anılar Kahvehanesi

Prof.Dr.Yıldız TÜMERDEM

Bekle beni o yüzyıllık çınarların gölgesinde. Beyaz bir kır karanfili olsun uzattığın sıvacık ellerinde. Unutulmayan günlerin güzelliklerini yansıtsın içtenlikle. Bakışın katıksız sevgini, g l ş n duygularını anlatsın sessizce. Emirgan'da denizi dallarının gölgesi ile serinleten yüzyıllık ulu çınarların yaşadığını öğrendiğim günlerdi o günler. İstanbul imgelerimin kenti, gençlik günlerimin  zlemiydi. Aşk bir başka d şlerdim boğazın dalgalı denizinde, dolunaylı gecelerde. Katıksız sevgileri de  yle. Hiç kimsenin tanıyamadığı kendim' i tanımaya, kimsenin bilemediği duygularımı irdelemeye başladığım fırtınalı günlerimde tanıdım,  ınar ağaçlarının gölgelediği o gizemli kahvehaneyi. Denize doğru uzanan güçlü kolları ile karşı kıyıyı kucaklayan, görmüş geçirmiş ulu bir çınarın oymalı yapraklarının gölgesinde, tanıdık eski bir mermer masanın kenarında, beyaza boyanmış eski demir sandalye beni konuk etti sevinçle. Sevgiyle dopdolu genç bir yürekle yıllar önce, içtiğim bir bardak demli çayın sıcaklığı ile canlandı anılarım bu kez de. Sanki değişmemişt  hiçbir şey o çınarın altında. O günlerdeki gibi gizemli, hüzün dolu ve katıksız bir sevgiyle yüklüydü, yağmurdan delik deşik olmuş yosunlu parke taşları. Denizden esen serin, i  acıcı r zg rın taşıdığı ıslanmış satırlar seriliverdi g nl ğ m n sayfalarına her zaman olduğu gibi. Her satır, gerçek yaşamın ölümsüz ve de geri dönüşümsüz aşkını anlatıyordu kimsenin öğrenemediği sözcüklerin kanatları altına sığınarak.

Hep öyle kalacak, gizemini koruyacaktı yaşanan geri dönüşümsüz, yitimsiz duygular. Hep öyle anımsanacaktı, o unutulmaz sevgi yüklü sıcacık, kutsal gülüş. Yaşanmış duyguların değişmeyen anılarının gizemini göz ardı edebilir miydi beni dostlukla kucaklayan ulu çınarlar? Güzellikler düşlerde kalan anılar kahvesinin önünde uzanıyordu sere serpe, kimseye görünmeden. Çiçekçi kadınının eskimiş ama özelliğini yitirmemiş, kavrulmuş kahve renkli hasır sepetindeki beyaz kır karanfilleri, kokusu ve tazeliğiyle gülümsüyordu bir başka zamanda olduğu gibi bu gün de yitmemiş, kutsanmış sevdalara. Beyaz kır karanfillerinin gerçek sevgiyi anlatan öyküsü, aşkın simgesi olan kırmızı güllerin bundan böyle düşünmesine de izin vermeyecekti elbette. Bekle beni, o gizemli kır kahvesinde, sevgi yüklü genç bir yürekle. Dostluğun aydınlığı getirsin, düşlerini süsleyen kırmızı güller yerine.

İşte böyle. Anılar hala orada, o gizemli kır kahvehanesinden gülümsüyordu geçen zamana inat, değişmeden. Saçlardaki beyazlıklara, yüzlerdeki çizgilere inat, tazeliğini koruyarak. Yıllara inat eskimeden. Sonbaharda dökülen kuru, kıvrık, alacalı çınar yapraklarına ve kış ayazlı, kar beyazlı rüzgârlara inat, umutla ilkbaharın gelişini bekleyerekten.

Günlük; Haziran 1981-Emirgan- Çınar Altında Bir Kahvehane

HATİCE MERYEM'DEN YENİ BİR ROMAN: "YETİM" (*)

Hasan Akarsu

Hatice Meryem, 1968 doğumlu olup iktisat okur. Londra'da çalışır. 2000'den bu yana kitapları yayımlanır, öyküleri ve senaryo yazarlığıyla bilinir. "Yetim" yazarın yeni romanıdır ve yetim bir kızın yaşamöyküsünü yansıtır.

Anlatıcı kız, beş yaşındayken annesi ve babası boşanınca yatılı okula verilir. Orada yaşadıkları onda derin izler bırakır. Arkadaşları "sidikli" diye takılarak alay ederler. Annesi yaşlı bir hasta kadına bakıcılık yaparak geçinmeye çalışır. Anlatıcı kız, yemekhaneden bıçak alıp birilerini öldürmek ister. Hafta sonlarında yoksul akrabalarına gider, kimi kez babaanneye sığınır. Okul hizmetlileri onu yetim diye kollasalar da sınıfta her zaman zor durumda kalır. Yatakhaneye kapatıldığı olur. Altınbaşlıcüceye sığınır, kimsesizlikten bunalır, yavaş yavaş öldüğünü düşünür. Kurallar sert ve katıdır. Annesi onu babaevine götürür. Dedesi nefretle bakarken dayıları da ilgisiz kalır. Annesinin bir evi olmayışına üzülür. Dedesini, dayılarını bıçakla öldürmeyi düşünür. Babaannesi isteksiz durur, bakmak istemez. Yatılı okuldan alınıp bir devlet okuluna verilir ve bundan sonra babaannesi ilgilenir. Her şeyi dökülen bir evde yaşamak zordur. Babası çalışır ve yeni bir ev yapar. Kızına orada bir oda hazırlamak ister. Kız, evin bahçesinde gördüğü anne kedi ve dört yavrusuyla ilgilenirken elleri tırmalanır. Babaannesi ona Kuyudaki Yusuf söylencesini anlatarak umut verir. Okulda okuma birincisi seçilir, başkan yapılır. Arkadaşlarına kendisini kabul ettirir. Babası alkolik olup her gece yıkılıncaya değin şarap içer.

Yetimin Düşündeki Dünyası

Babaannesi bir gün kızı, komşusu Turunç Hanım'a gezmeye götürür. Onun torunu İngiltere'den gelir, tanışıp birlikte eğlenirler. O da anne ve babadan ayrı olup kızla aynı sınıfa gider. Yaşamlarındaki benzerlikleri birlikte olmalarını sağlar. Turunç Hanım'ın kiracısı Çiçek ve Devrim, üç-beş yaşlarındaki iki çocuğunu onlara bırakır bakmaları için. Evde yaramazlık yaparlar. Kız ile arkadaşı da kendilerine yapılanları onlara uygulayıp onları korkutur. Kızın arkadaşı suçu ona atınca kız iftiraya uğradığını düşünüp ondan intikam almak için bir oyun oynar. Annesinin yatılı okuldayken aldığı iki bileziği evde bir yere saklar ve çalındığını söyler. Bilezikleri koyduğu yerde bulur ve onları arkadaşının çaldığını söyleyip intikamını alır. Gözden düşen arkadaşı ise İzmir'deki başka bir yakınının yanına gönderilir. Bundan sonra yalnız kalan kız, okulu asar, okula diye çıkıp parklarda vakit geçirir. Metafiziğe takılıp görünmez olmak ister. Öğretmenin verdiği "Hayalimdeki Dünya" ödevini babaannesinin zorlamasıyla yazar ve okuluna birincilik getirince alkışlanır. Şiddetin olmadığı, ölüm korkusunun yaşanmadığı bir dünya özlemini yansıtmıştır ödevinde. Turunç Hanım, bir gün babaanneyi evinde ölü bulur. Kız, onun ölümünü kendinden bilip üzülür. Babası içkiyi arttırır. Kız, kendine çeki düzen vermek gerektiğini anlamıştır. Annesi ve babası sağ olsa da yetim olarak yaşamayı benimsemek zorundadır.

Yazar Hatice Meryem, "Yetim" romanında, yalnız bırakılmış bir kız çocuğunun dünyasında gezdirir okurlarını. Onun umutsuzluklarını, çıkmazlarını, çıkış yolu arayışlarını yalın, akıcı bir dille yansıtır.

(*) Yetim-Hatice Meryem, Roman, İletişim Yayınları, 1. Baskı 2019, 154 s.

NAİM TİRALİ ÖYKÜ ÖDÜLÜ 2019

Gazeteci ve yazar Naim Tirali adına ailesi tarafından her yıl düzenlenen törende verilmek üzere Naim Tirali Öykü Ödülü konulmuştur.

Ödül, Naim Tirali adını yaşatmak ve gelecek kuşaklara kendisinin öykücülük anlayışını tanıtmak amacını taşır.

Bu yıl altıncı kez düzenlenecek olan Naim Tirali Öykü Ödülü “1 Ocak 2017-31 Aralık 2017 “ ve” 1 Ocak 2018-31 Aralık 2018 “tarihleri arasında yayınlanmış öykü kitapları içinde Seçici Kurul’un belirlediği esere verilecektir. Ödül tutarı 5.000 TL dir.

Seçici Kurul şu isimlerden oluşmaktadır :

Doğan Hızlan (Başkan)

Yekta Kopan

Nursel Duruel

Necati Güngör

Dr.Emine Tirali

Son başvuru tarihi 31 Ekim 2019 tarihidir. Başvuru , her kitaptan 5 er adet olmak üzere posta ile aşağıdaki adrese yapılabilir.Yayınevleri de kendi yayınlarını aday gösterebilirler.

Adres: Emine Tirali “ Naim Tirali Öykü Ödülü”, Caddebostan mahallesi, No:73/17 Kadıköy/İstanbul

Her türlü bilgi için GSM 0537 6839490 veya 0538 410 38 50 aranabilir.

Ö Y K Ü L E R

12.ci sayıdan başlayarak dergimizde bir ilk yaşanacak. Dergimizde, öykü yazarımız Turgut Acar'ın bugüne dek yayınlanmış 12 kitabına adını veren öykülerine yer vereceğiz. Bu sayımızda yer alan Kar Üstünde Kızıl Laleler Turgut Acar'ın ilk kitabına adını veren öyküsü. Turgut Acar'ın 1940 lı yıllarda yazdığı bu öykü, 1990 başlarında Yazar ve Eleştirmen Rahmetli Asım Bezirci'nin Turgut Acar'a söylemeden seçerek düzenlediği ve Yön Yayınları'nca 1992 yılında basılmasını sağladığı ilk kitabında yer almakla kalmamış kitaba adını da vermiştir...

Turgut Acar'ın yayınlanmış 12 kitabına adını veren öyküler dışında Turgut Acar'ın 1953 yılında Varlık Dergisinde yayınlanan Odacılar adlı öyküsüne de yer vereceğiz.

Bu ilk adımla, dergimizde değişik yazarlarımızdan yapacağımız bu tür alıntıları sürdürerek bir antoloji oluşturabilmek dileğiyle...

KAR ÜSTÜNDE KIZIL LÂLELER

Şafak sökerken Palandöken yüceldikçe yücelir. Büyüyüp dağların anası olur. Tepesinden hiç eksilmeyen karla, üzerindeki yeşil örtüyle yazın bir Mevlana görkemiyle, binlerce yıldır bir bilinmezden haber verecekmiş gibi sessizce düşünür durur.

Bizim oralardan bakınca, yürüsen hemen tepeye varacakmışsın gibi görünür. Fakat görüntünün bir doğa aldatmacası olduğunu bir sürü sakat kalmış insanla, oraya gidip de dönememişlerin yakınlarıyla konuşurken anlarsınız.

Bağışlaması olmayan bir ulu yaratık gibi Palandöken durur başımızda. Yaşlılar derler ki:

— Bu dağ, anlayana çok şey söyler. Kışın gelişini o haber verir. Kış bir beyaz ölümdür yoksullar için. En amansız kara bulutları tepesinde toplar, kıvamını bulunca da bir eser savurur ki imansız, insan demez, hayvan demez yer yutar. Biz onun eteklerinde birbirine yaslanmış yorgun dilenciler gibi duran tek katlı toprak damlı evlerde otururuz. Hep bir şey bekleriz, umutla, sabırla. Oysa dağ, yakmak için geven-den başka hiç bir şey vermez bize. Kışın kurtlar açlıktan delirip, bizim oralara kadar inerler. Köpek eniği, insan eniği demez, dişe dokunan ne bulurlarsa parçalar götürürler.

"Anlayana bu dağ çok şey söyler" demiştim ya, anam

buna pek inanır. Gözü onda, söylenip durur. Her akşam gün batımına doğru dışarı çıkar, yüzünü dağa döner, fala bakar gibi başlar konuşmaya:

— Yarın hava açık olacak... Yağmur var yarın... Gece fırtına çıkacak.

En korktuğumuz mevsim kıştır. Kış beklenmedik bir anda keskin kılıç gibi düşer kentin üstüne. Eylül girdi mi tepeleri bir duman sarar. Dumanın rengine bakarak kışın çok ya da az karlı geçeceğini herkes tahmin eder, birbirine söyler. Buna göre uzun sürecek bir kar bastırınca, onu kazasız belâsız atlatabilmek için insanlar yiyecek ve yakacak hazırlamaya başlarlar. Kimler mi? Elbette, öncelikle varlıklı olanlar. Olmayanlar, elleri böğürlerinde yenilgiyi bir yazgı gibi kaşbullenir, ulu dağa "Bilinmezinden görünmezinden gönder!" der gibi yalvaran gözlerle bakar dururlar.

O kış da işte böyle yakalamıştı bizi. Üstelik, babamız da ölmüştü. Ölüm ansızın alıp götürmüştü onu. Aralıksız yağın kar toprak damlarla yolları bir etmişti. Üç kardeşim, anam ve ben kalmıştık dört duvar arasında. Ne aş ne ocak! Dağ taş bir gecede akpak olmuştu. Biz ise karalar giymiştik. Anam öfke ve kaygıyla:

— Kaçıp gitmeli bu yok olası yerden, demişti. Bir gün bizim de yiyecek başımızı...

Anam böyle deyip oturmuştu. Sessiz, derin bir karanlığa gömülmüştük sanki...

Anam odaya girdiğinde, ayaklarımı uzatmış çoraplarımı gözden geçiriyor, bunları düşünüyordum. Anam da gördü çoraplarıma baktığımı. Sobanın önüne otururken baktık. Aynı şeyi anımsamanın acısı dalgalandı yüzümüzde. Gözlerimiz buğulandı... Anam, başını kaldırmadan:

— Şimdi her şey makinayla, dedi.

Nasırlı ellerine bakıyordu sessizce. Biçimleri biraz bozulmuş ince uzun parmaklarını ileri geri oynatırken, bir çorabı söker gibi yaşamının filmini geri sarıyordu sanki. Söküntünün bir yerinde durdu irkilerek. Derinden inler gibi:

— Neler gördü bu eller, dedi. Neler gördü, neler çekti...

Çıplak sırtına buz düşmüş gibi titredi. Dizlerini toparladı büzüldü. Sonra, o yılları yine parmaklarında görüyormuş gibi buruk bir sesle konuşmaya başladı:

— Ne günlerdi...

Onu deşmek için:

— O günlerde olsak yine, dedim.

Üzüntüyle titredi:

— İstemem dedi. İstemem ki hiç istemem!

Daha da büzüldü. Yüzünü göremiyordum. Başörtüsünün ucuyla oynuyor, ağlıyordu belli etmeden, Yüreğimin ortasına bir yumruk oturdu. Göğüs boşluğumu doldurdu sanki. Daralan nefesimle güç belâ:

— Aldırma ana, diyebildim. Yanına oturup omuzlarını sıktım, gıdıklayıp zor güldürdüm. Silkinip kendine geldi:

— Ben ne deliyim, dedi. Tövbeler olsun! Nerden nereye...

Başörtüsünün ucuyla yavaşça gözlerini kuruladı, "Allah için, şimdi ağlanacak ne var?" diye söylenirken, bir yandan da gülmeye çabalıyordu. Birden durdu, içini çekti. Merakla:

— Ne oldu? diye sordum.

— Ne olacak, o günleri unutamadım bir türlü.

— Çok kar yağmıştı...

— Hem de nasıl! Karla birlikte can alıcı da kapıya dayanmıştı. Elde yok, avuçta yok. Sen, kardeşlerin, hepimiz açız. Onlar ağlar, sen karnını oğuşturursun. Size baktıkça bir el boğazımı sıkar ha sıkar. Soluğum kesilecek nerdeyse. Göğsümü parçalayacağım. Sizi de öldürmek geliyor içimden, sızlanmalarınızı daha fazla duymamak için. Beynim uyuşuyor, terliyorum. Kapı çalındı o arada. Birden elim ayağım soğudu, dilim kurudu. Yekindim, olmadı. Tutmadı ayaklarım. Dizlerimin bağı çözüldü, dikelemedim...

— Ben açtım kapıyı ona.. Teyzem gelmişti...

— Sonradan anladım, o sırada kulaklarım da duymaz olmuştu...

Anam sustu, durdu düşündü. Sobanın kapağını açtı, içine odun attı. Karanlık odada sobanın kırmızı alevi gölgesini

duvarda oynatıyordu. Mangalın üzerindeki demliğı yanan sobanın üzerine koydu. Sessizliğı bozdum:

— Teyzem kucağına aldı beni, dedim. Saçları buz tutmuştu.

— Kolay mı, o havada Deveboynu'nu aşmak, kadın başına.

— Ya heybe? O da sırtında.

— Canım ablacığım...

— Merdiveni kırmıştı.

— Kırdı ya, odun etti, bir yığın...

— Yaktık sobayı onunla, gürül gürül.

— Canım ablam, "darılma", dedi bana. "Merdivenin yenisini yaparım." Sandı ki kızdım. "Canın sağ olsun" dedim. Ne darılması, seni Allah gönderdi bize.

— Siz konuşurken ben heybeye bakıyor, düşünüyordum. Ne var içinde diye. Karnımız sırtımıza yapışmıştı açlıktan, bitkin düşmüştük, umutsuzduk.

Anam bir ara sustu. Sobanın ışığında solgun yüzü aydınlanıp gölgeleniyor, odanın karanlığında gözlerini bir noktaya dikmiş, dikkatle bakıyordu. Kopamadığımız bir büyü sarmıştı ikimizi de. Odanın karanlığını sevmiştik. Büyü bozulmasın diye lambayı yakmıyorduk. Saç soba sevinçli sesler çıkararak yanıyor, içimizi ısıtıyordu.

— Teyzem, dedim, paltosunu çıkardı, bağdaş kurup oturdu, erkek gibi. Dizine oturttu beni. Vücudundan soğuk fışkırıyordu. Çekti heybeyi yanına, iplerini kopararak açtı. Bir gözünden tandır ekmeğı, un, yağ, bulgur, erişte, öte gözünden eğirilmiş yünle iplik çıkardı, yaydı odaya. Heybenin dibinde de bir çıkın çayla şeker. Sana döndü: "Kalk bacı, dedi, demliğı koy."

— Hiç unutmamışsın. Bir bir aklında.

— O günler hiç unutulur mu, ana. İzler derindir ya, neyse... Teyzem ekmek arasına yağ sürüp peynir koydu üstüne dürüm yaptı, verdi elime. Ben yerken Oda yavaşça başımı okşuyordu. Odamız ısınmıştı. Kardeşlerim yorgan altından çıkarak sessizce yanımıza geldiler. Elimdeki

dürümden birer ısırık verdim. Teyzem onlara da birer dürüm yaptı. Anam:

— Ucundan ben de yiyordum dedi, utanarak.

— Teyzem ikinci dürümleri de verdi. Ses çıkarmadan iştahla yiyorduk. Anam dayanamadı:

— Hiç unutmam dedi, o günkü ekmeğin tadını. Bal, kaymak yavan kalırdı onun yanında, Hızır gibi yetişmişti, ablacığım.

— Sahi ana, teyzem gelmeseydi ne yapardık?

Anam uzun uzun düşündü. Mırıldanır gibi:

— Bilmiyorum, dedi. İşimiz Allaha kalmıştı. "Yer demir, gök bakır" sözü bunun için söylenmiş olmalı.. Hani, "kul sıklamayınca hızır yetişmezmiş" derler ya, işte bu da öyle... Sen kalk kar tipi deme, kadın başına bu kıyamet gününde dere tepe aşarak, sırtında heybeyle gel. Olacak iş değil...

Anam sobanın kırmızı ateşine bakarak konuşuyordu. Sonra o günü düşünmeye dalarak bir süre sustuk. Karanlık odayı sobanın ışığı yer yer aydınlatıp kayboluyordu.

— Karnımıza bir lokma ekmek girince kendimize geldik. Kalkıp çay demledim...

— Bulgur pilâvı da yaptın. Teyzem hiç konuşmadı, çay içti hep.

— Çok sever, çaysız edemez.

— Bir dahaki gelişimde, dedi teyzem, mum da getireyim. Köyde kendimiz yaptık, iç yağından.

Anam sobanın ışığında ellerine baktı. Parmaklarını yumdu, açtı. Sızılı bir sesle devam etti:

— Yün ipliği, kocaman bir yumak yuvarladı önüme. Sonra da tane tane: "Bizim oralarda dedi ablam, çorap örüyorlar, askeriye için. Çifti beş bin liraya. Götür al parayı. Toplayan da Kotan ağasının oğlu Ali." Ben de: "Çopur Ali mi?" demiş şaşmıştım. "Ne zaman tüccar olmuş? Bak sen işe!" Ablam uzun lafı sevmezdi ya, "Olmuş işte" dedi, kesip attı. Sonra da: "Çoraplar büyük olsun, asker giyecek. İpliksiz koymam seni, yine getiririm." dedi... Ben de: "Getir, örerim" dedim. Ardından, içimizde darlıktan genişliğe çıkmanın se-

vinci, bir süre susmuştuk. Ablam: "Deve boynu'ndaki can-kurtaranda beklerken, dedi, adamlar vardı, efendiden kişiler. Konuşurlarken, Alamanlar Moskofları devirdikten sonra bize dönecekler, dediklerini duydum."

Anamın sözünü kestim:

— Sen de dönsünler, dediydin, ölmüş eşek kurttan korkar mı? Bir de şey demişti teyzem: "Un, gaz, çay, şeker karneye binecekmiş."

— Bindi de. Az mı üzümle çay içtik...

— Karnımız tok, oda da ısınınca uyumuşuz...

— Ne ayıp, bende uyumuşum oracıkta. Sonra da...

Anam:

— Geçmiş günleri anımsayınca bir darlandı içim, dedi. Sobanın önünden kalktı.

— Ben çayı demleyeyim, karşılıklı içelim. Sen de lambayı yak.

Lambayı yaktım. Sobadan uzak bir yere oturdum. Terlemiştim. O günlerin renksiz, sıkıntılı filmi sürüp gidiyordu. İstemesek de seyrediyorduk onu. Anam sabaha karşı teyzemi yolcu ettikten sonra odaya girmişti. Sobanın külünü mangala boşaltmıştı. Kalan odunları doldurup yakmıştı. Heybeden çıkanları ortadan kaldırmıştı. Su dolu demliği sobanın üzerine koymuştu. Otururken önünde duran yumağı almıştı. Şişleri kilimin altından çıkarmıştı. Kendince bazı hesaplar yaparak başlamıştı ilk ilmikleri atmaya. İp kalın olduğu için çabuk ürüyor, üredikçe de anam sevinerek söyleniyordu:

— Bak sen şu Çopur Ali'ye, tüccar olmuş! Daha dünkü çocuk...

Elleri alştıkça hızlanıyor, hızlandıkça iplik yumaktan akar gibi oluyordu. Bir ara çaydanlık kaynadı, üzerindeki kapağı oynatarak taşı. Sobanın üzerine dökülen su kabarcıkları zıplayıp patlayarak kayboldular. Anam örgüyü bırakıp kalktı. Çayı demledi, yeniden örgünün başına oturdu. Gözü hiçbir şey görmüyordu artık. Sıcak odada tok karnına uyanmak ne güzel şeydi! Nazlanarak kalktık, anamın çevre-

sinde toplandık. O, bize bakmadan örüyor, sık sık da ne kadar ördüğünü yoklayıp, "üç parmak sonra topuğu keseceğim" diyordu.

O gün öğleye doğru bitirdi. Çorabın boğazındaki son ilmeği de attıktan sonra ipliği uzunca bir yerden kopardı, düğüm attı. Ucuna bir püskül yaptı. Titrek, yorgun ama sevinçli bir sesle:

— Kalk, dedi bana, giyin. Sar başını gözünü, götür Ali'ye ver bunları. "Anam yolladı beni" de. Al parayı gel.

Ben gitmeye hazırlanırken o soruyordu:

— Bildin mi Çopur Ali'yi?

— Bildim ana, demeye kalmadan ikinci çiftin ilmiklerini atmıştı bile.

Anam parlayan gözlerle bana bakıyordu. Geçmişteki sıkıntılardan kurtulup bugünlere nasıl geldiğimizi düşünüyor olmalıydı.

"Bir lokma ekmek arslanın ağzındaydı" demesinden anladım bunu.

— O kadınları toplamam da iyi bir akıldı, dedim. Böyle derken sözün yönü değişsin istedim. Değişsin de onu yıkan olayı anımsamayı bıraksın. Ama boşuna. Derinden içini çekerek:

— Toplamaz olaydım, dedi. Bana baktı. Üzülmemem için sözü uzatmadı.

O sıralar, iyi şeylerle kötü şeyler sık aralıklarla birbirini izleyerek şaşırtmıştı bizi.

Elimiz para görünce evcek biraz canlandık. Beynimiz de midemiz gibi uyuşukluktan çıkıp daha düzenli çalışmaya başlamıştı. Elimize geçen paralarla yakacak, yiyecek alıyor, kalanıyla da akşama kadar oynuyor, zaman öldürüyorduk.

Anam bir gün:

— Git, Lütfüye ile Hatice'yi çağır, dedi bana. Şişlerini de alıp gelsinler.

Çağırdım. Geldiler. Yoksulluk onların da canına tak demişti. Nitekim, oturur oturmaz örmeye koyuldular. Artık her gün üç çift götürüyor, dönüşte de kendime leblebi alı-

yordum. Eve gelince leblebileri bir örtü üzerine yayıp sayarak kardeşlerimle paylaşıyorduk. Sonra hem yiyor hem de tek mi çift mi oynuyorduk. Anam da göz ucuyla bizi izlerken, kanı kaynıyor, sarılıp öpüyordu herbirimizi. En çok da beni.

— Evin erkeği! derken sessizce ağlıyordu.

Benim bir yaş küçüğüm Cemil pek özenirdi "evin erkeği" olmaya. O yüzden beni yansılar, sorar da sorardı. Ali ağbinin yerini, leblebiyi nereden aldığımı öğrenmeye çalışırdı.

Üç çift götürmeye başladığımın kaçınıcı günüydü bilmiyorum. Ali ağbi:

— Ne o fabrika mı kurdunuz yoksa? dedi. Para yetiştiriyor size.

Ben de gelip anama söyledim!

— Ali ağbi "Allah versin, fabrikacı oldunuz!" diyor.

Anam gülerek:

— O kendi işine baksın, dedi. Daha Aliye ile Naciye de gelecek, o zaman tam fabrika olacağız.

Çağırdık onları da.. Artık kara bir torba içinde beş çift götürüyor, kardeşlerime akide şekeri, çalışan ablalara da sakız alıyordum. Anam sakız çiğnemez, çiğneyeni de hiç sevmezdi. "Köçekler çiğner sakızı" derdi. Öyleyken, onlara katlanıyor, ses çıkarmıyordu. Bazı akşamlar çok yorulmamış ve başı da tutmamışsa çay içiyor, bize de şarkı söyletiyordu. Çocuk beceriksizliğiyle oynayan kardeşlerime gülmekten kırılıyorduk. Kutuda birikmiş olan paralarla kardeşlerim geç vakitlere kadar oynar, bıkınca uyurlardı. Cemil uyumaz, beni beklerdi. Yorganın altına girince, korkuyla bana sokulur, fısıldar gibi:

— Ağbi, derdi, kurt gördün mü hiç yollarda?

— Görmedim.

— Kurt büyük mü?

— Bilmem, sus da uyuyalım.

— Erken mi kalkacaksın?

— ...

Anam bana bakıyor, sözü kısa kesmek için susuyordu,

ama içini döve döve düşündüğünü, göğsünün inip kalkmasından anlıyordum. Sonunda inler gibi:

— Ne kıştı Yarabbim! dedi. Bu yaşa geldim hiç böylesini görmedim. Kurt kuş çıldırmıştı açlıktan.

— Kedi, köpek kalmamıştı sokaklarda.

— O da ne ki, ya bekçiler. İki koca bekçiye koyduysan bul. Anam durdu, söylememek için kendini zorladı. Olmadı. Sonunda dayanamadı:

— Ya bizimki, ya bizimki... El kadar yavrum...

O sabah çorapları götürmek için uyandığımda anam odanın içinde dolaşıyor bir şey arıyordu. Uyandığımı görünce, başını bana çevirdi.

— Nerede çoraplar? diye sordu.

— Bilmem, dedim.

— Ne! Yoksa!?

— ...

— Cemil nerde? diye telâşla, çekinerek sordu.

Kardeşimin yatağı boştu... Bir şey diyemedim. Her gece sorduğu sorular beynimde çınlamaya başladı. Kulaklarım uğulduyor, yüreğimi bir el acımasızca sıkıyordu. Acı içinde dışarı fırladım. Bekçileri paralayan aç kurtlara, beyaz ölüme doğru dizboyu karla vuruşa vuruşa yürüdüm. Gözlerimde binlerce ak, kızıl nokta uçuşup toplaşarak, birleşip büyüyecek kocaman birer çorap oldular. Çoraplardan sonra karda kızıl lâleler sıralanıyordu. Şaşırmıştım. Hangi birini toplayacaktım?..

Sessiz duruşuma dayanamayan anam havayı dağıtmak için zorla gülmeye çalıştı:

— Ne geldi aklıma biliyor musun? Söylesem gülersin...

— Söyle, dedim.

Konuşmadan yere baktı:

— Yok bir şey, dedi, benimki densizlik işte..

Kalktı çabucak çayları doldurdu, getirdi. Ama bir türlü içmeye başlayamadık. Gözlerimiz yerde, kafamız geçmişte, suskun kalakaldık.

Bardaklarda çaylar soğudu...

KADIN YÜREĞİ

TÜRKAY KORKMAZ

İki ormancı atlarını tırısı kaldırıp istediklerini elde etmenin sevinciyle uzaklaştılar.İri, şişman olan ormancının atı daha besiliydi.O kiloyu taşıması için besili atı seçmiş olmalı ormancı. Evin kapısında hesap vermek de varmış diye Fahrettin vahlandı. İçerde karısı, kızı, oğlu hesabın sonucunu beklerken kadın yüreği gözyaşını tutamıyordu.Birden sesle ağlamaya başlayınca kocası evin kapısını hızla açıp, “Bir yanlış anlama, üzme kendini; bak muhtar da orman yakanların peşinde.” Muhtar, “Ben sizi biliyorum, sizin bir ilginiz olamaz.” deyince kadının yüreği bir hoş oldu, ağlamaklı sesi giderek azaldı.

Ormancılardan kısa, tombul olanı ufaktandı. Ayaklarının topuğuyla atın karnına karnına vurdu.Önde giden şişko ormancıya yetişmeye çalışıyordu. Şişko ormancı arayı açmıştı, atı tırısı kalkarken geri dönüp arkadaşına el etti. “Topukla atı geride kalma.” Atını yavaşlatıp arkadaşının gelmesini bekledi.Arkadaşı yanaşınca, “ Fahrettin’i üzdük, muhtar da ağzımızın payını verdi.” Kısa, tombul ormancı, “Nereden bilelim, böyle bir haber alınca kapısını çaldık.” Şişko ormancı, “Acele ettik , bak Balta köylü birisi çıktı; şimdi ne diyeceksin.” Her iki ormancı suskunlaşıp atlarını tırısı kaldırdılar.

Muhtarın sahiplenmesi karşısında, “Üzülme muhtar, gerekirse buradan da göçeriz.” Muhtarın sesindeki üzüntü yerini kızgınlığa dönüştürdü. “Kimse seni bu köyden göçmeye zorlayamaz, ben komşularımı tanıyorum.” sözleri evinde mutluluğa dönüştü.Fahrettin’in karısı, “Çay demledim muhtar buyur.” daveti üzerine ayakkabılarını çıkarıp kalın kapıyı itekleyerek içeri girdiler.Oğlu, kızı ayakta karşıladılar muhtarı. Çocukları kucaklayıp, “Bak muhtar amcası da gelmiş, gelin bakayım diyerek cebinden çıkardığı çikolatalardan Ayşe’ye, Umut’a uzattı.Utangaç utangaç uzanıp aldılar çikolataları.

Köyün aşağılarında kıvrıla kıvrıla akan Sakarya köylünün yazgısıydı.Yaşamlarının eksik yanı, düşmanıydı böyle aktığı sürece.Botçu Yaşar’ın keyfi olmayınca Sakarya izin vermiyordu geçişe.Fahrettin’in sorunlarından habersizdi Sakarya. Kimsenin sorununu dinlemezdi, o ilkyazın bol yağmurlu günlerinde daha da coşardı. O günler tarlaları, bahçeleri koparıp koparıp Karadeniz’e taşırdı.

Sakarya’nın ucu bucağı görünmüyordu. Kanlı aktığı kurtuluş günlerini yaşlılardan yaşayanlar az da olsa vardı. Kanlı savaşı, yirmi iki gün düşmana dur dediği Sakarya yazıyordu. Büyük komutanın geri çekilip beklemesi korkutsa da düşmanın da ileri gelecek gücü kalmamıştı. Fahrettin bilemiyordu o yılları. Muhtar anlatınca evleri bir şenlik oldu, kendi sorunlarını unutup bu toprağı bizlere bırakanları özlemle andılar.

Gözyaşı yerini sevince bırakıp kadın yüreğini rahatlatmıştı. Muhtar ayrılırken Fahrettin’in omzuna dokunup “Kendinizi üzmeyin.” dedi. Ayşe, Umut ayakta kapıya yanaşıp muhtarı uğurladılar.

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ

Yazınımız, ekinimiz, uygarlığımız, dilimiz, için bakıma özene görevli dergi

Yeniden Türk Dili Dergisi:

Dil ve yazın; şiir, öykü, deneme, eleştiri, günlük, düşün, ekin dergisi

Kurucu İyesi, Sorumlu Müdür ve Genel Yayın Yönetmeni: Sencer Karacalıoğlu

ERİŞİM

Sencer Karacalıoğlu: 0 505 985 40 55

Sencerkaracalioglu2002@gmail.com

Danışma ve Yazı Kurulu:

Prof. Dr. Ömer Demircan, Okan Baba, Prof. Dr. Süreyya Ülker

Teknik Danışman : Boğaçhan Orhan Boran

Bu dergi, yabancı sözcüklerin yerine olabildiğince Türkçelerini koymayı görev bilir.

Başka bir yerde yayınlanmış yazılar dergimizde yayınlanmaz.

Alınan yazı kesinlikle geri verilmez.

Dergide yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarıdır.

Yeniden Türk Dili Dergisi, yayınlanan yazılara telif ücreti ödemez.

DERGİMİZ ÜCRETSİZDİR.